SAMENVATTING

EXPERTSESSIES EXCELLENTIEPROGRAMMA HOGER ONDERWIJS

(*GEHOUDEN OP 21 EN 22 JANUARI 2008 TE HUIZE MOLENAAR, UTRECHT*).

Het Platform Bèta Techniek voert in opdracht van het ministerie van OCW het programma Excellentie in het Hoger Onderwijs uit. Zij wil de invulling van de hoofdlijnen van het programma en de selectiecriteria in overleg met het berokken veld tot stand laten komen. Op 21 en 22 januari kwamen daarvoor experts van de instellingen voor hoger onderwijs bij elkaar om uit te wisselen wat men onder excellentie verstaat, in welke indicatoren excellentie tot uitdrukking komt en welke instrumenten er ingezet zouden kunnen worden om excellentie te vergroten. Dit leverde een enorme hoeveelheid bruikbare informatie op. In dit verslag worden de belangrijkste aspecten themagewijs samengevat.

1. Studentkenmerken

In het licht van de doelstelling van het programma “het beste uit de beste studenten halen” zijn vooral veel studentkenmerken genoemd op de vraag “wat is excellentie?”. Hierbij gaat het om persoonlijkheidskenmerken zoals intelligentie, motivatie, gedrevenheid, creativiteit en maatschappelijke betrokkenheid. Ook werden activiteiten die de student binnen en buiten de studie om onderneemt genoemd (extra studiepunten, bijbaantjes, studiesnelheid, extra-curriculaire activiteiten) en studieprestaties (cijfers, publicaties).

Er zijn heel veel indicatoren genoemd die geschikt zijn om het ingangsniveau van studenten te meten, zowel kwantitatief (cijfers) als kwalitatief (motivatiebrief, assesmentuitslagen, portfolio).
Instrumenten die hierbij genoemd werden zijn vooral gericht op het scouten van talentvolle studenten, liefst al voor ze het hoger onderwijs betreden, zoals bijvoorbeeld met summerschools, junior colleges en intensieve samenwerking met middelbare scholen. Ook tijdens de eerste studiejaren zijn talentvolle

studenten te identificeren vanuit hun studiepatroon en studieresultaten en door docenten/begeleiders. Andere instrumenten hebben vooral betrekking op de selectie van studenten, voor en na de poort (assesments) en matching. Goede voorlichting over de mogelijkheden voor talentvolle studenten wordt daarbij gezien als voorwaarde.

2. Instellingskenmerken

Uit de expertsessies werd duidelijk dat excellentie alleen tot stand kan komen als er vanuit de instelling stimulerend beleid op wordt gevoerd. Daarbij wordt gedacht aan een cultuur die excellentie omarmt (uitschieters worden gekoesterd), aan optimale faciliteiten voor excellente studenten/programma's (ICT, voorzieningen, gebouwen, etc.), aan een beloningsstructuur die excellentie van studenten (beurzen), docenten (salarissen) en opleidingen beloont, ook in de vorm van prijzen, en aan intensieve, persoonlijke begeleiding van studenten (coaching, mentoraat).

Indicatoren die in dat licht genoemd worden zijn studenten- en docentenoordelen, kwaliteitszorgsystemen en peer reviews op instellingsniveau.
Instrumenten liggen op het gebied van integraal excellentiebeleid, investeringen in voorzieningen, prijzen en beurzenprogramma's, coachingsprogramma's, interne bekostigingsmodellen en positie op internationale rankings. Ook het bindend studieadvies wordt genoemd.

3. Personeel

Onderdeel van het instellingsbeleid is een integraal personeelsbeleid dat excellentie bevordert. Hierbij wordt gedacht aan het aantrekken van topdocenten, het uitwisselen van (gast)docenten met het buitenland of met het beroepenveld en de omgang met lectoren en kenniskringen.

Indicatoren liggen op het gebied van docentenoordelen, het gemak waarmee de beste docenten kunnen worden aangetrokken en behouden, het niveau van docenten etc.

De instrumenten liggen in het verlengde hiervan en zetten in op aantrekkelijk personeelsbeleid, inclusief beloning- en opleidingsmogelijkheden.

4. Samenwerkingsrelaties

Een ander aspect dat nadrukkelijk genoemd wordt betreft de samenwerkingsrelaties die een instelling of opleiding aangaat. Het gaat hierbij zowel om relaties tussen opleidingen (multidisciplinair, link met onderzoek en praktijk), als tussen instellingen (nationaal en internationaal) en met de maatschappelijke omgeving (beroepenveld, regio). Daarnaast wordt de samenwerking met de rest van de onderwijsketen genoemd als belangrijke variabele, zowel aan de voorkant (middelbaar onderwijs), als aan de achterkant (vervolgopleidingen).

Indicatoren die hier genoemd worden zijn officiële samenwerkingsovereenkomsten, bijdragen van externe partijen (in geld, menskracht of expertise) aan onderwijsprogramma's en docentenuitwisselingsprogramma's.

5. Onderwijsprogramma

Veel zaken komen samen in het uiteindelijke onderwijsprogramma dat excellente studenten volgen. Hierbij denkt men aan communities van studenten en docenten, met veel contacturen en een hoge staf/student ratio. Een grote onderzoeks- of juist praktijkcomponent wordt gezien als teken van excellentie, en ook buitenlandervaring als onderdeel van het onderwijsprogramma wordt vaak genoemd. Verder wordt een uitdagend, flexibel en samenhangend onderwijsprogramma gezien als excellentiebevorderend. Dat uit zich ook in studiematerialen en onderwijsvormen. Excellente onderwijsprogramma's combineren breedte met diepte.

Indicatoren liggen op het vlak van staf/studentratio, studentenoordelen, oordelen van het afnemende veld, peer reviews van onderwijskwaliteit (NVAO

keurmerk), belangstelling voor opleiding onder doelgroep, weinig uitval, hoog rendement, etc.
Bij instrumenten wordt gedacht aan honoursprogramma's, communitybuilding, extra-curriculaire activiteiten (zomerkamp, congressen, bestuurswerk, vrijwilligerswerk), student-assistentschappen, buitenlandse studieverblijven, en maatschappelijke- en bedrijfsstages op topniveau.

6. Resultaat

Het resultaat van alle instellingsinspanningen zou moeten zijn dat excellente studenten op een hoog niveau uitstromen. Naar de beste vervolgopleidingen (ook internationaal) en naar de beste banen, waarin ze positieve impact hebben op de samenleving.

Indicatoren hiervoor kunnen zijn loopbaansuccessen (baanzoekduur, salarissen, bij de beste bedrijven of meest gerenommeerde gezelschappen), instroom in vervolgstudies, publicaties, presentaties, hoge scores op eindtoetsen en oordelen over kwaliteit van de eindscriptie/eindprestatie. Ook kan het winnen van prijzen of een indicator zijn.
Instrumenten die genoemd worden om meer zicht te krijgen op het resultaat van alle inspanningen zijn alumnionderzoeken, oordelen van het afnemende veld, spin-offs, publicaties, internationale benchmarks, peer reviews en beoordelings- en beloningsystemen (cum laude predicaat, prijzen, etc.), internationale rankings.

Vervolg

De uitkomsten van de expertsessies worden gebruikt voor de invulling en uitwerking van het Excellentie Programma. Zij dienen ook als input voor de bestuurlijke sessies, waarin selectiecriteria en verantwoording van het programma aan de orde komen.